

Uloga i mjesto desetine u kontekstu kršćanskog davanja

Drugi dio

Ervin Budiselić
Biblijski institut, Zagreb
ebudiselic@bizg.hr

UDK:2-277;27-4
Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 7, 2014.
Prihvaćeno: 9, 2014.

Sažetak:

Članak razmatra starozavjetnu praksu izdvajanja desetine u kontekstu načela kršćanskog davanja. Prvo se analiziraju starozavjetni primjeri davanja desetine u razdoblju prije Mojsijeva zakona budući da služe kao potvrda za tvrdnju kako kršćani danas trebaju izdvajati desetinu. Iznose se argumenti za i protiv ovakvog stava. Drugo, analiziraju se sva mjesta u Novome zavjetu koja govore o desetini te se također iznose argumenti za i protiv stava da kršćani danas trebaju izdvajati desetinu. Nakon toga analiziraju se ključna mjesta u Novome zavjetu koja se bave tematikom davanja te se zaključuje kako Novi zavjet ne podržava obvezu davanja desetine. Zaključak koji se nameće jest da kršćani imaju obvezu davanja, a desetina može biti samo jedan od načina prakticiranja davanja, ali nikako zapovijed. Štoviše, u usporedbi sa Starim zavjetom, Novi postavlja još viši standard davanja.

Ključne riječi: desetina, Abraham i Melkisedek, Jakov, davanje, bogati i siromašni vjernici, siromaštvo, bogatstvo.

Uvod

Razmatrajući temu desetine u kontekstu kršćanskog davanja, u prvome dijelu razmotrili smo praksu davanja desetine u Petoknjižju i Malahiji. Zaključili smo da je desetina za Židove predstavljala *zapovijed* s jasno određenom formom i sadržajem. Iako je sporno jesu li Židovi godišnje izdvajali 10% ili više (brojka se kreće sve do 23,3% godišnje), druge stvari su jasnije: desetina nikada nije uključ-

vala davanje novca, nego je bila vezana uz koncept *zemlje* – oni koji su posjedovali zemlju, izdvajali su desetinu koja se koristila u tri svrhe: za uzdržavanje levita i svećenstva, kao pomoć siromasima i strancima te ju je nositelj desetine blagovao u kontekstu raznih vjerskih svečanosti.

Na temelju svega, zaključili smo da je doslovna primjena desetine, onako kako je opisana u Starome zavjetu, za novozavjetne vjernike danas nemoguća. Prema tomu, ako netko želi tvrditi da se desetina *mora* davati, onda je pred njim sljedeći izbor: ili će prihvatiti davanje desetine onako kako je to Bog definirao u Starome zavjetu, ili će definirati novu normativnu formu i sadržaj desetine, pritom opravdavajući sljedeće “teološke skokove”: a) izdvajanje desetine u novcu umjesto u plodovima zemlje i stoci; b) poistovjećivanje blagajne lokalne crkve sa spremištima desetine u levitskim gradovima; c) kako danas prakticirati izdvajanje desetine od desetina levita, i njihovo davanje desetina svećenicima; c) tko su danas leviti, a tko svećenici; d) davanje desetine u crkvenu blagajnu umjesto njezino korištenje u tri svrhe: blagovanje desetine u sklopu vjerskih blagdana od strane davatelja, uzdržavanje levita i uzdržavanje sirotinje i potrebitih; e) isticanje obaveze davanja desetine, ali ne i prinosa; f) teološko pomirenje tvrdnje da nedavanje desetine donosi prokletstvo s novozavjetnim učenjem da nas je Krist otkupio od prokletstva Zakona.

Problematika ovoga drugog izbora proizlazi iz činjenice da Novi zavjet nigdje ne nudi novu formu i sadržaj desetine pa se postavlja pitanje na kojem osnovu i na temelju koje objave se može ponuditi neka nova definicija forme i sadržaja desetine? Stoga je primjerenije reći da novozavjetni kršćani *imaju* obavezu davanja i pomaganja lokalne crkve, a desetina *može* biti jedan od načina na koji vjernici to mogu činiti. No ne postoji imperativ desetine jer nas vodi prema prvom izboru: davanju desetine onako kako je to Bog definirao u Starome zavjetu.

U drugom dijelu ove teme raspravljat ćemo o praksi davanja desetine prije Mojsijeva zakona jer se ponekad dva slučaja davanja desetine (Post 14 i 28) uzimaju kao argument da novozavjetni vjernici moraju davati desetinu. Također, istražiti ćemo što Novi zavjet govori o davanju desetine i, u konačnici, razmotrit ćemo što nam Novi zavjet govori o davanju.

Desetina u razdoblju prije Zakona

Zagovornici davanja desetine pozivaju se na činjenicu da se desetina u Bibliji spominje prije Mojsijeva zakona u slučaju Abrahamova davanja desetine Melkisedeku (Post 14, 17-24) te Jakovljeva obećanja davanja desetine Jahvi (Post 28, 18-22). Shodno tomu, desetina je postojala i prije Zakona, a ispunjenjem Mojsijeva zakona ona i dalje vrijedi kao vječno načelo, obaveza ili duhovni zakon. No

postavlja se pitanje što uistinu ova dva primjera poučavaju o desetku i u kojoj su mjeri oni mjerodavni za kršćane danas?

Kao što ćemo vidjeti, mišljenja se razlikuju, jer je iste događaje moguće tumačiti različito. Također, tekstovi nam ne govore neke stvari te smo djelomično ostavljeni u neznanju. Stoga se takva "šutnja" također može različito protumačiti: ako tekst ne govori nešto, onda to nije ili važno, ili se *šutnja* koristi kao argument *protiv* nečega; ako tekst ne govori nešto, onda to je zato što se neke stvari podrazumijevaju, a *šutnja* se koristi kao argument *za* nešto. Najprije ćemo ukratko izložiti argumentaciju onih koji zagovaraju obvezu davanje desetine, a nakon toga argumentaciju onih koji u ovim primjerima ne nalaze uporište za takvu tvrdnju. Naposljetku, ponudit ćemo zaključak o ovoj temi i osvrnuti se na problematiku tumačenja starozavjetne naracije.

Postanak 14 i 28 - argumentacija za davanje desetine

Postanak 14

Tvrdnja da kršćani trebaju davati desetinu može se temeljiti na shvaćanju da je davanje desetine u razdoblju prije Mojsija bio teološko motivirani čin štovanja Boga, prihvatljivo načelo štovanja Boga i čin koji svoj temelj ima u Abrahamovu savezu. Tako L. H. Moretsi (2004, 11) ustvrđuje kako je Abrahamov čin davanja desetine Melkisedeku u Postanku 14 bio teološko motivirani čin priznanja da mu je Jahve dao pobjedu. No ujedno Moretsi ustvrđuje da je u skladu s običajem zemlje iz koje je bio pozvan, Abraham bio dužan dati desetinu, što je i učinio.

George B. Davis (1987, 86-87) pak tvrdi kako je Abraham spontano Melkisedeku dao desetinu ratnog plijena. Međutim, činjenica da nitko nije rekao ništa protiv toga niti je smatrao upitnim tu Abrahamovu praksu, govori nam kako je davanje desetine bila široko prihvaćena bogoštovna praksa Abrahamova vremena, čak i prije nego što je Bog preko Mojsija dao izričitu zapovijed u pogledu desetine.

Budući da se ovaj primjer iz Postanka 14 navodi i u Novome zavjetu, Stuart Murray (2011, 67) ističe kako neki smatraju da duhovni status Abrahama, kao oca izraelske nacije i oca kršćanske vjere u kombinaciji sa shvaćanjem Melkisedeka kao figure Krista, služi kao dokaz za tvrdnju da Abrahamovo davanje desetine Melkisedeku predstavlja obrazac davanja koji kršćani trebaju prakticirati prema Kristu. Drugim riječima, baš kao što je Abraham dao desetinu Melkisedeku, i mi danas moramo davati svoje desetine Kristu. Abraham je slika vjernika, a Melkisedek slika Krista.

Koristeći argument šutnje kao argument *za*, A. W. Pink (2005.) ustvrđuje kako nam tekst u Postanku 14 ne govori zašto je Abraham dao desetinu Melkisedeku, niti prije Postanka, 14. poglavlja, nalazimo izričito zapovijed o davanju

desetine, ali činjenica da je to Abraham učinio govori o tome da je postupao u skladu s Božjom voljom. Slično njemu, D. S. Briscoe i L. J. Ogilvie (1987, 130-131) ukazuju na sljedeće: „Važno je istaknuti da se davanje desetine nije prvi put pojavilo u Mojsijevu zakonu, nego da se prakticiralo davno prije Mojsijeva rođenja. Stoga je teško razumjeti zašto današnji kršćani smatraju kako je ideja desetine legalistička.” Na temelju činjenice da se davanje desetine prakticiralo 500 godina prije davanja Mojsijeva zakona, može se zaključiti i sljedeće: „Abram je počeo s davanjem desetine, Mojsije je zapovjedio davanje desetine (Br 12, 6) i Isus je preporučio davanje desetine (Lk 11, 42)“ (Criswell 1991).

Postanak 28

Što se tiče Jakovljeva davanja desetine u Postanku 28, Moretsi (2004, 11) primjećuje kako je Jakov obećao dati desetinu Bogu jer je pretpostavio da će se Bog brinuti za njega. No s kojom je svrhom Jakov dao desetinu? „Desetina se davala kao potpora ‘Božjem domu’, a simbolizirao ju je stup (Post 28, 22). Predstavljao je glavnu svrhu desetine u kasnijem Izraelu, odnosno, brigu za Božji dom.“

Vezano uz Postanak 28, Davis (1987, 97) primjećuje kako nam biblijski tekst ne otkriva detalje zašto se Jakov odlučio baš na davanje desetine od svojih prihoda, a ne za neki drugi postotak, te kome se desetak daje, odnosno tko će primiti desetinu umjesto Boga. No on zaključuje:

Važno je zapamtiti da je u oba slučaja davanja desetine u Postanku zajedničko to što je taj čin bio prepoznata i prihvaćena bogoštovna praksa stoljećima prije negoli je bila zapovijedena Mojsijevim zakonom. Međutim, velik broj dobronamjernih kršćana praksu davanja desetine tako prisno povezuje sa Zakonom te odbijaju prepoznati da praksa davanja desetine prethodi Zakonu barem 600 godina. I baš kao što su patrijarsi davali desetinu prije davanja Zakona a da nisu smatrani legalistima, zar ne bi kršćani trebali činiti istu stvar u razdoblju nakon Zakona a da ih se također ne smatra legalistima? Ako vjernik nije pažljiv, vrlo lako može upasti u zamku da poslušnost Božjim pravilima smatra legalizmom.

Gary North (1994, 1) u knjizi *Tithing and the Church* svoju argumentaciju počinje osvrtnom na savez koji je Bog sklopio s Abrahamom, koji je preliminarno ispunjen u Mojsiju, ali je svoje konačno ispunjenje doživio u Isusu Kristu. Prema tomu, Novi zavjet većinom se temelji na savezu koji je Bog uspostavio s Abrahamom. Budući da Crkva baštini Abrahamova obećanja (North 1994, 3), a svećenstvo Melkisedeka je nadmoćno nad levitskim svećenstvom, i budući da se Isusovo svećenstvo temelji na Melkisedekovu svećenstvu a ne na Aronovu ili levitskom svećenstvu, North zaključuje: “Svaki pokušaj izbjegavanja davanja desetine predstavlja uvredu Velikom svećeniku Novoga saveza, Isusu Kristu” (North 1994, 2). Stoga vjernici danas duguju Bogu desetinu koja se daje Crkvi kao Božjem predstavniku (North 1994, 4). Iako Crkva danas odbacuje Mojsijev savez, kao obvezu-

jući savez za vjernike danas, davanje desetine ima svoj temelj Abrahamovu savezu (North 1994, 42), a Melkisedekovo svećenstvo ima legalno pravo na primanje desetine (North 1994, 46). U svojoj argumentaciji North se u navedenoj knjizi ne poziva na Postanak 28.

Prema mišljenju Kena Hemphilla i Bobbyja Eklunda (2011, 30, 33), Abrahamov slučaj davanja desetine prije Mojsijeva saveza ukazuje na to da davanje desetine nije samo čin legalističke poslušnosti nego spontani čin bogoštovlja i zahvalnosti. Jakovljevo obećanje davanja desetine ne smatraju uvjetnom pogodbom “ako ćeš..., onda ću ja...”, već dobrovoljnim činom podlaganja i štovanja kojim je Jakov priznao Boga izvorom svega što on posjeduje. Prema Johnu Goldingayu (2009, 652), desetina ne spada u posebno Božje otkrivenje, već je dio ljudskog instinkta, ili pak općenitog otkrivenja (*general revelation*).

W. W. Wiersbe (1993, 64) ustvrđuje kako se Jakovljevi zavjet može protumačiti na dva načina. Prvi je način shvaćanje prema kojem se Jakov cjenka i pogađa s Bogom jer mu govori “ako..., ako”, a drugi je način shvaćanje prema kojem Jakov izražava svoju vjeru u Boga zato što se izraz “ako” na hebrejskom može prevesti kao “budući da..., budući da”. Wiersbe smatra da su oba načina ispravna jer, iako je Jakov vjerovao Bogu, u njemu se još nalazio i onaj stari čovjek koji se voli pogađati i trgovati. Međutim, zaključuje sljedeće:

Jakov se u miru vratio svojoj kući (Post 35, 27-29) nastavivši s davanjem desetine (r. 22). Shvatio je da njegovo predanje Bogu ne znači ništa ako i njegova dobra nisu pod Božjom kontrolom. Abraham je prakticirao davanje desetine (14, 20), i u oba slučaja Zakona još nije bilo. Oni koji kažu da desetina ne spada u razdoblje milosti propuštaju uvidjeti činjenicu da su prvi kršćani prakticirali davati desetinu. To je bio njihov izraz vjere i poslušnosti Gospodinu koji ih je vodio, čuvao i brinuo se o njima.

Postanak 14 i 28 – argumentacija protiv davanja desetine

Postanak 14

Razmatrajući Abrahamovo davanje desetine Melkisedeku, Mark A. Snoberger (2000, 77-78) predlaže da se za ispravno razumijevanje ovoga neobičnog događaja treba objasniti narav Melkisedekova kraljevanja/kraljevstva i svećenstva te odnos Melkisedeka i Abrahama, posebice zato što je na Bliskom istoku u ono vrijeme bilo uobičajeno davati desetinu kralju, ali ne i svećeniku. Smatra kako je Melkisedek bio kralj Jeruzalema – grada koji u Abrahamovo vrijeme nije bio Sveti Grad, kao u vrijeme Davida i Salomona, te stoga spomen Jeruzalema nema neku značajnu ulogu o ovome događaju (Snoberger 2000, 79). Melkisedek nije bio dominantniji od ostalih spomenutih kraljeva pa je opravdano zaključiti kako on nije bio neka vrsta vladara nad Abrahamom i ostalim kraljevima da bi mu

Abraham morao davati desetinu, kao neku vrstu poreza koja mu je pripadala (Snoeberger 2000, 80). Što se tiče Melkisedekova svećenstva, on je bio svećenik Abrahamova Boga, a budući da su kraljevi u onom vremenu također djelovali u ulozi svećenika na području svoje vlasti, Melkisedekovo svećenstvo nije bilo univerzalnog, već lokalnog karaktera (Snoeberger 2000, 82). Na pitanje zašto je Abraham priznao Melkisedeka za svog svećenika, Snoeberger odgovara da Melkisedek nije bio osobno ili trajno nadmoćan nad Abrahamom te nije bio neka vrsta regionalnog velikog svećenika koji predsjedava nad ostalim svećenicima, već „U tom je trenutku Melkisedek zauzeo Božje mjesto, i kao takav, imao je privremeni duhovni autoritet nad Abramom, autoritet koji je Abram prepoznao davši mu desetinu“ (Snoeberger 2000, 85). Na temelju rečenog, on smatra kako razlog Abrahamova davanja desetine nije političko-kulturološke, već duhovne naravi: „... desetina je plaćena Melkisedeku kao dobrovoljna razmjena za njegovo svećeničko djelovanje i kao žrtva zahvalnica dana Bogu za uspjeh u vojnom pohodu“ (Snoeberger 2000, 86). Budući da je Abrahamovo davanje desetine bio dobrovoljni čin štovanja Boga, i uzimajući u obzir posebnosti odnosa između Melkisedeka i Abrahama, Snoeberger (2000, 87) smatra kako ovaj slučaj davanja desetine ima jedinstveno ishodište, narav i svrhu, za razliku od desetine propisane Mojsijevim zakonom te ne može biti temelj za razumijevanje desetine u Mojsijevu zakonu, a nipošto mjerilo za našu današnju praksu davanja desetine.

Russell Earl Kelly (2007, 16) smatra da slučaj davanja desetine u Postanku 14 ne predstavlja osnovu za učenje da današnji kršćani moraju davati desetinu u crkvu, i to zbog nekoliko razloga. Prvo, Abrahamov desetak bio je dio ratnog plijena, a ne plodova izraelske zemlje niti je bio dio njegova vlasništva. Također, ovaj desetak nije išao za potporu levitskog svećenstva koje se odreklo vlasničkog posjedovanja zemljišta. Drugo, priča zapravo više stavlja naglasak na odnos Abrahama i kralja Sodome, nego Abrahama i Melkisedeka. Ujedno, Kelly (2007, 17-18) smatra da kralj Sodome, kao vladar nemoralnoga grada Sodome, djeluje kao Melkisedekov ambasador, što je nezamislivo ako bi Melkisedek bio veliki svećenik istinskog Boga. Treće, Melkisedek je bio poganski kralj-svećenik, a ne štovatelj Jahve. Također, postavlja se pitanje zašto Abraham treba nekoga kao što je bio Melkisedek kad sam djeluje kao svećenik, podižući žrtvenike i prinoseći žrtve. Četvrto, ako je Melkisedek istinski štovatelj Jahve u Kanaanu, tada bi on, a ne Abraham trebao biti Božji izbor za početak izabranog naroda. No Biblija ističe Abrahama kao Božjeg izabranika. Nadalje, Jeruzalem je u tome razdoblju poganski grad, a ne mjesto štovanja Jahve, a razlog Abrahamova davanja desetine nalazi se u arapskim ratnim običajima:

Abrahamovo davanje desetine Melkisedeku bio je čin u skladu sa starim arapskim ratnim običajem, a ne Jahvina zapovijed... Većini nas cijeloga su života govorili kako je Abraham dobrovoljno dao desetinu Melkisedeku – ali za takvu tvrdnju ne postoji potvrda u Božjoj riječi... Kontradiktorno je tumačiti

desetinu u retku 20 kao čin dobrovoljnog davanja, a devedeset posto u retku 21 pripisati arapskom ratnom običaju. Rješenje ove kontradiktornosti od ključne je važnosti za ispravno shvaćanje Abrahamova davanja desetine te ona mora biti pomirena ako želimo da istina izađe na vidjelo.

Govoreći o običajima onog vremena, Gordon J. Wenham (1998, 317-318) ističe kako je Abraham, kao pobjednik, imao pravo na ratni plijen, ali u jednom ugaritskom sporazumu nalazimo na primjer gdje bi pobjednik mogao i odustati od svoga ratnog plijena. Nadalje, postoje tekstovi, većinom iz 2. tisućljeća prije Krista, koji kazuju o postojanju obveze namirenja savezničkih vojnika. Shodno tomu, Abraham je kao njihov izbavitelj imao pravo na plijen i ljude, ali kralj Sodome je u ovoj priči prikazan kao nezahvalan i sebičan. Zanimljivo je i da se od “momčadi” koja je pratila Abrahama nije očekivalo da se odreknu svog dijela plijena, što dodatno ističe Abrahamovu velikodušnost prema Sodomi.

Postanak 28

Snoeberger (2000, 88) smatra da je za ispravno razumijevanje događaja u Postanku 28 potrebno odgovoriti na sljedeće pitanje: koji je bio razlog i svrha davanja desetine, odnosno je li Jakovljevo davanje desetine bio čin vjere ili čin trgovanja i pogađanja s Bogom? Ako je ovo drugo, može li onda taj događaj biti normativ za proučavanje ove teme u ostatku Starog zavjeta te ima li ikakva značenja za nas danas (Snoeberger 2000, 88)? Snoeberger smatra da je Jakov pokazao nedostatak vjere u jasno Božje obećanje (28, 13-15) jer se zavjetovao Bogu uz određene uvjete (*conditional vow*) da, ako Bog ispuni sve ono što mu je rekao, tada će on od svega odvajati desetinu za njega. Time Jakov pokazuje da on još nema namjeru činiti ono što je rekao, nego to ostavlja za budućnost. Snoeberger (2000, 92) zaključuje:

Niti je sigurno koja je bila svrha ili metoda plaćanja, ako je uistinu Jakov ispunio svoj zavjet. I dok je u Abramovo vrijeme netko drugi obavljao svećeničku funkciju, ne čini se... da je u Jakovljevu slučaju postojao Jahvin svećenik kojem bi ovaj mogao davati desetine. Vjerojatno je Jakov bio taj koji je konzumirao desetine na Jahvinu žrtveniku, ili ih je koristio za obavljanje svećeničkih aktivnosti u svojoj obitelji. I opet, tekst nam ne daje jasne odgovore.

Slično Snoebergeru, Kelly (2007, 30) tvrdi kako je Jakovljevo obećanje davanja desetine bilo uvjetovano jer će izdvajati desetinu ako ga prvo Bog blagoslovi. Jakov je taj koji postavlja uvjete, a ne Bog. Jakov je taj koji daje zavjet, ali Bog ga nije tražio da to čini. Knjiga Postanka ne otkriva nam je li Jakov ikad u životu izdvojio desetinu, a ako i jest, kome ju je dao? Bog zasigurno nije sišao s neba i uzeo Jakovljevu desetinu. Jakov je, kao i ostali patrijarsi prije njega, bio svećenik svoje obitelji jer je podizao žrtvenike, ali on nije imao svećenstvo kome bi mogao odvajati desetinu (Kelly 2007, 31). Stoga je opravdano zaključiti: da je Jahve od

Jakova zahtijevao izdvajanje desetine, kao dio nečega što Jakov mora činiti ako želi štovati Boga, tada se Jakov ne bi pogađao s Bogom vezano uz to pitanje (usp. Kelly 2007, 31).

Na tragu ove ideje V. H. Matthews, M. W. Chavalas i J. H. Walton (2000, 61) zaključuju kako su se u drevnome svijetu zavjeti davali božanstvu od kojeg se najčešće, kao uvjet, tražila njegova providnost ili zaštita. U Jakovljevu slučaju uvjeti se protežu sve do 21. retka, a po njihovu ispunjenju Jakov obećaje davanje desetine. No ono što je važno jest činjenica da je *sustavno* davanje karakteristika Mojsijeva zakona, dok u slučaju patrijarha ta karakteristika nedostaje. Čak i sama narav desetine, kao dobrovoljnog čina davanja, ne može se pripisati u ova dva slučaja. Ova dva jednokratna slučaja davanja desetine ne predstavljaju normativ za nas danas niti imaju značajnu teološku važnost kada se spominju u priči (Murray 2011, 70).

Zaključak o desetini u kontekstu predmojsijevskog razdoblja

Činjenica da desetina postoji i prije Mojsijeva zakona može služiti kao argument za ili *protiv* tvrdnje da kršćani danas trebaju davati desetinu. Pa tako Quency Gardner (2008, 32) postavlja pitanje čini li postojanje prakse davanja desetine prije Mojsijeva zakona desetinu novozavjetnom doktrinom? Pitanje je opravdano jer Gardner navodi primjere krvnih žrtava, obrezanja i subota koji se također javljaju prije Mojsijeva zakona. Stoga što možemo zaključiti o praksi davanja desetine prije Mojsijeva zakona?

Prvo, desetina je praksa koja je postojala prije davanja Mojsijeva zakona, no u kojem smislu? U babilonskim tekstovima desetina (*eširtu*, *ešrētu*) je bila namet koji se plaćao pri prijevozu robe, a krajem 1. tisućljeća koristila se kao oblik poreza na poljoprivredne proizvode. No to je također bila i religijska praksa iako nam Stari zavjet ne govori da je do Mojsijeva vremena bila i obveza. Tako je Abraham dao desetinu svoga pobjedničkog plijena (Hindson & Kroll 1994, 47-48). Prema Matthews, Chavalasu i Walton (2000, 61), tada je desetina bila način oporezivanja. Davala se u hram, ali i kraljevima. Budući da se prihod nije mjerio primarno u novcu, sva dobra bila su uključena u obračun desetka, što možemo nazrijeti u Jakovljevoj izjavi "od svega što mi budeš davao" (Post 28, 22).

Drugo, potrebno je razmotriti problem narativne forme u kojoj se u Postanku pojavljuje desetina kao pojam. Naracija u sebi sadrži povijest, ali i teologiju, a sve je to izrečeno kroz format priče (Osborne 1991, 153). Budući da sadrži teologiju, naracija posreduje čitatelju određenu teološku istinu i očekuje da se on uhvati ukoštac s njom. Iako najčešće ne poučava izravno, poput didaktičkih dijelova Pisma (npr. Zakon ili poslanice), daleko od toga da je naracija samo lijepa i zanimljiva priča, bez ikakve vrijednosti za modernog čitatelja (Osborne 1991, 172). No kako znati koji dijelovi priče su čitatelju važni i nose mu poruku,

a koji ne? Grant Osborne (1991, 173) smatra da je za tumačenje naracije ključno držati se same priče jer se iz nje prirodno nazire njezina teološka poruka, i stoga je važno razdvojiti dijelove priče, koji su samo dio priče, od onih koji posreduju određenu teološku poruku. Gordon Fee i Douglas Stuart (1999, 88) upozoravaju na problematiku tumačenja starozavjetne naracije te govore da “svaka pripovijest, ili epizoda unutar jedne pripovijesti, ne nosi nužno svoju zasebnu poruku.... Svaka pripovijest ima neki sveobuhvatni pokret ka glavnoj misli (i to često samo jednoj).” Nadalje, “[p]ripovijesti zapisuju što se dogodilo, a ne što se nužno mora dogoditi svaki puta, ili što se trebalo dogoditi.... Ono što se u pripovijesti opisuje da ljudi rade, nije nužno primjer za nas.” I stoga je kod tumačenja naracije važno sljedeće: “Naš je zadatak u pripovijesti vidjeti Božju riječ, a ne oponašati sve što su likovi u njoj činili. Samo zato što je negdje netko nešto učinio u Bibliji, ne znači da mi imamo pravo ili obvezu to oponašati” (Fee, Stuart 199, 99).

Treće, očito je kako se isti tekstovi mogu različito tumačiti, a nedostatak nekih informacija može se protumačiti kao nešto što ide u prilog ili protiv nečega. Primjerice, Kelly (2007, 10) upozorava da postojanje određene tradicije, pa bila ona i vrlo stara i vrlo raširena, ne čini je automatski vječnim moralnim načelom. Snoeberger (2000, 93) ukazuje da oni koji na temelju postojanja takve prakse u razdoblju prije Mojsijeva zakona inzistiraju na tomu da novozavjetni vjernici moraju davati desetinu, ne mogu pronaći uporište u ova dva slučaja. Naprotiv, “Mora postojati jasan dokaz da je desetina bila božanski ustanovljena u razdoblju prije davanja Zakona, ili da ima svoje ishodište u Božjoj naravi. Nadalje, mora postojati paralelizam između prakse davanja desetine u predmojsijevskom razdoblju i našeg vremena”. Razlog za ovakvu tvrdnju on nalazi u činjenici da univerzalnost i raširenost određene prakse (davanja desetine) u sekularnom području ne znači da je Bog autor i začetnik te prakse (Snoeberger 2000, 93). Također, nigdje u Starom zavjetu ne nalazimo tvrdnju da se izraelski običaj davanja desetine temelji i ima svoje ishodište u Abrahamovu i Jakovljevu činu davanja desetine, već značaj i važnost desetine izvire i povezana je sa Zakonom. Jednako tako, Stari zavjet se ne poziva na Božju narav ili na stvaranje kao temelj davanja desetine. Stoga je opravdano zaključiti da se temelj za postojanje prakse davanja desetine u predmojsijevskom razdoblju ne nalazi u Božjoj zapovijedi, Božjoj naravi ili Božjem odobravanju (Snoeberger 2000, 94).

Desetina u Novome zavjetu

Pojam desetine i davanja desetine u Novome zavjetu javlja se četiri puta: Matej 23, 23, Luka 11, 42; 18, 12 i u teološki najznačajnijem navodu u Hebrejima 7, 5. Grčka riječ za desetinu je *apodekatoō* (ἀποδεκᾶτώ) i ima značenje “plaćanje/da-

vanje desetine”. No nije važna toliko sama riječ koliko kontekst u kojem se nalazi, što i određuje njezino teološko značenje. Prvo ćemo istražiti pojam desetine u evanđeljima, a onda u Poslanici Hebrejima.

Desetina u evanđeljima (Mt 23, 23; Lk 11, 42; 18, 12)

Govoreći o Isusovu stavu prema desetini, David A. Croteau (2005, 124-127) ističe kako on nikada nije osudio davanje desetine niti je zapovjedio farizejima, pismoznancima i svojim učenicima da je prestanu davati. Međutim, potrebno je istaknuti nekoliko činjenica. Prvo, Isus gleda na desetinu kao na dio Mojsijeva zakona i stoga govori da se ona treba davati. Svezi toga, Croteau ističe kako je Matej 23, 23 jedini novozavjetni redak koji bi *mogao* promovirati davanje desetine jer Isus ovdje ne zabranjuje desetinu, nego ispravlja krive stavove i motive onih koji daju desetinu. Drugo, Croteau ističe kako se na temelju ovog retka ne može zagovarati davanje desetine jer se Isus ovdje obraća pismoznancima i farizejima koji su još pod Starim savezom.¹ I dok se u dijelu 23, 2-12 Isus obraća mnoštvu i svojim učenicima, od 23, 13 počinje se obraćati pismoznancima i farizejima, fokusirajući se na „nesrazmjern naglasak koji farizeji i književnici stavljaju na izdvajanje desetina od tih začina, dok istovremeno zanemaruju one glavne stvari u Mojsijevu zakonu, a ne na pitanje kontinuiteta nasuprot diskontinuiteta”. U Luki 11, 42 situacija je još jasnija jer se Isus nalazi u kući nekog farizeja na objedu okružen farizejima i učiteljima Zakona te ih jednako, kao i u Matejevu evanđelju, ukorava za zanemarivanje važnih stvari u Zakonu, a cjepidlačenje oko manje važnih dijelova Zakona. No važno je da Isus u oba slučaja, obraćajući se farizejima, potvrđuje i govori im da nastave davati desetinu. Stoga postavlja li Isus, potvrđujući praksu davanja desetine farizejima, ujedno i nama danas standard i obvezu njezina davanja?

Prvo i najjednostavnije shvaćanje glasilo bi da Isus ovdje govori kako i novozavjetni vjernici trebaju davati desetinu. Argumentacija se svodi na to da je rekao kako se to “treba činiti” i zato mi to danas trebamo činiti (MacNaughton 2000, 52-53). Nema veze kome to Isus govori niti kada to govori, važno je da je on to

1 “Sve Isusove riječi u evanđeljima izrečene su onima koji su se nalazili u Starome savezu. To ne znači da one nisu korisne ili primjenjive na Crkvu jer evanđelisti koji su ih zapisali, zapisali su ih za Crkvu. Međutim, ova napetost treba se držati u ravnoteži. Na primjer, samo zato što je Isus slavio Pashu, to se ne bi trebalo shvatiti kao zapovijed kršćanima da slave Pashu. Kada Isus nalaže gubavcu kojega je ozdravio da se pokaže svećeniku (Mt 8, 4; usp. Lev 14) ta zapovijed ne znači da bi kršćani danas trebali dokazati svoju čistoću kako bi mogli sudjelovati na nedjeljnom bogoslužju. Nadalje, dar kojeg je propisao Mojsije (Mt 8, 4; usp. Lev 14), također nije nešto što se odnosi na kršćane na temelju Isusove zapovijedi gubavcu. Zastupati nužnost davanja desetine na osnovu toga što Isus potiče farizeje i književnike da daju desetinu, značilo bi zagovarati izdvajanje desetine u iznosu ne deset nego dvadeset posto“ (Croteau 2005, 126).

rekao. Prema drugom shvaćanju, Matej piše određenoj grupi vjernika koji sebe smatraju Židovima u svakom pogledu, i to su vjernici koji nastavljaju svetkovati subotu (Mt 12, 1-18; 24, 20), koji prakticiraju davanje desetine (Mt 23, 23) te davanje milostinje, molitvu i post (Mt 6, 1-19; Harlow 2012, 412). Nema sumnje da su prvi kršćani bili Židovi i da su neki nastavili sa svojim židovskim stilom života koji je neminovno uključivao i davanje desetine, kao i ostale stvari (prehrana, subote, obrezanje, obredi čišćenja Dj 20, 20-25). No predstavlja li činjenica da su neki židovski kršćani u Isusovo vrijeme prakticirali desetinu normativ i za sve ostale vjernike onda, ali i danas? Korak dalje bila bi tvrdnja da se Matej u ovome tekstu obraća određenoj grupi vjernika koji žive u vrijeme Novoga saveza, nekoliko desetaka godina nakon Isusove službe, te im želi poručiti da se praksa davanja desetine također predstavlja kao dio novozavjetne paradigme (Croteau 2011, 17). Ovdje se pak naglašava da Isusov povijesni kontekst – događaji koje evanđelisti navode, u ovom konkretnom slučaju Isusova rasprava s farizejima svezi desetine i ostalih stvari, u biti reflektira i zrcali povijesni kontekst evanđelista i njihovih čitatelja. Dakle, događaji koje Isus proživljava zapravo reflektiraju situaciju nekoliko desetaka godina kasnije. Ono što Isus govori u svom povijesnom kontekstu, u biti govori vjernicima Matejeva vremena. Treće shvaćanje glasilo bi da Isus potvrđuje valjanost davanja desetine jer je ona dio Zakona, i kao takva je nešto dobro i pozitivno. Međutim, sve što Isus govori, govori Židovima pod Starim savezom koji, budući da daju desetinu, to onda trebaju raditi s ispravnim stavom. Na tome tragu tumači se i tekst iz Luke 18, 12 u kojem se desetina koristi kao jedan od znakova poslušnosti Zakonu te predstavlja razlog nečijeg ponosa i samopravednosti. Kao što Stuart Murray ističe, ovaj redak, kao i prethodni, ne daju temelja za tvrdnju da kršćani danas moraju davati desetinu. Zanimljivo je da se sva tri navoda desetine u evanđeljima javljaju u kontekstu spomena farizeja koji predstavljaju ondašnji judaizam te nisu primjer koji kršćani trebaju slijediti (Murray 2011, 48).

Desetina u Poslanici Hebrejima 7, 1-10

Kao i kod evanđelja, naše razumijevanje desetine u Poslanici Hebrejima ovisi o tome kako shvaćamo kontekst u kojem se ona spominje. Hebrejima 7, 1-10 cjelina je koja ima svoju svrhu u cjelokupnom argumentu poslanice što ga autor želi dokazati, a koji glasi: “Isusova žrtva je uzvišenija od svih prethodnih, stoga ne vraćajte se natrag na svoje prijašnje puteve” (Croteau 2005, 129). Da bi pokazao uzvišenost Kristove žrtve, autor među ostalim, ističe Kristovu velikosvećeničku službu koja je superiornija od Aronove (5, 1-10), a to dokazuje time što se ističe Melkisedekova superiornost nad Levijevim svećenstvom, poistovjećujući Krista s Melkisedekom. Kao potvrdu tvrdnje o Isusovoj superiornosti, koji je svećenik sličan Melkisedeku, autor u 7. poglavlju koristi argument da je Levi, koji se nalazio

u Abrahamovu bedru, kroz Abrahama dao desetinu Melkisedeku, što znači da je Melkisedek veći od Abrahama. Stoga se svećenstvo koje proizlazi od Abrahama – Levijevo svećenstvo, nalazi u podređenom položaju u odnosu na Melkisedekovo svećenstvo, koje predstavlja Isus (Croteau 2005, 129). Shodno tomu, pojam desetine u ovom slučaju ima samo sporednu ulogu jer se koristi u argumentu isticanja nadmoći Kristova svećenstva.

Na jednom drugome mjestu Croteau (2011, 18-19) primjećuje sljedeće... Prvo, što uopće znamo o Melkisedeku? Ne upuštajući se u spekulacije oko njegova identiteta, neki u ovom tekstu (posebice 7, 8 “ona” ili “jedan”) smatraju da se govori o Melkisedeku kao povijesnoj osobi, dok drugi misle da se tekst odnosi na Krista. Ako kažemo da tekst govori o Kristu, onda se na temelju retka 7, 8 može zaključiti da “Melkisedek” i dalje prima desetine tijekom pisanja ove poslanice, što implicira da kršćani nastavljaju s praksom davanja desetine Melkisedeku, odnosno Kristu. S druge strane, neki smatraju da autor ovdje govori o Melkisedeku kao povijesnoj osobi, i tek od 7, 11 ponovno počinje govoriti o Isusu. U tome slučaju gubi se osnova za tvrdnju da tekst nalaže kršćanima da i dalje izdvajaju desetinu.

I drugo, od čega je Abraham dao desetinu? Iako Postanak 14, 20 kaže da je dao desetinu “svoga”, kontekst jasno govori da je dao desetinu ratnoga plijena. Međutim, Abraham nije samo dao desetinu nego se zavjetovao da neće uzeti ništa te se također odrekao sveg plijena. Dakle, on nije samo dao 10%, nego 100%. Croteau (2011, 58-59) nadalje primjećuje da je Abrahamov zavjet (Post 14, 22) bio u skladu s običajima onoga vremena, kada su ljudi prije odlaska u rat zavjetovali bogu određeni prinos u zamjenu za pobjedu. Nadalje, iako nam Postanak ne otkriva razlog Abrahamova davanja desetine, neki ovu šutnju tumače tako što kažu da je Bog već ranije zapovjedio davanje desetine iako mi danas nemamo zapis o tome. Međutim, Croteau ističe kako se odgovor nalazi u povijesnoj pozadini. Naime, praksa desetine bila je prisutna u raznim kulturama onog vremena i nije se prakticirala jednako: iznos koji se davao u sklopu desetine bio je različit; negdje je desetina bila obvezatna, a negdje dobrovoljna; ovisno o kulturi, desetina se davala u različitim razdobljima; mjesto gdje se desetina donosila bilo je različito itd. Na temelju ovoga, Croteau zaključuje da je raznolikost prakse davanja desetine bila veća od njezine dosljednosti te je primjerenije razlog Abrahamova davanja desetine Melkisedeku tražiti u kulturi i običajima onoga vremena, a ne u Božjoj zapovijedi koja se niti ne spominje u Postanku.

Zaključak o desetini u Novome zavjetu

Vjerujem da J. Rodman Williams (1992, 99) daje primjeren zaključak svezi novozavjetnoga gledišta na desetinu. On ističe kako Isus nije zaniijekao ispravnost

davanja desetine. U tri navrata kada spominje desetinu, naglasak je na ispravljaju pogrešnih stvari vezanih uz desetinu, a ne njezinu ukidanju. Međutim, „čak ni Isus, koji ne niječe ispravnost desetine, nikada ne daje nalog svojim učenicima vezano uz taj zahtjev“. U skladu s tim, Williams (1992, 100) u pogledu kršćanskog davanja zaključuje sljedeće: „Ako je desetina spomenuta, ona se ne bi trebala shvatiti kao zapovijed, nego kao minimalni iznos koji bi trebalo davati² (Zar bi kršćani trebali činiti manje od onoga što su činili Židovi pod Starim zavjetom?) u kontekstu šireg poziva na slobodno i dobrovoljno davanje.“

Izbor vezan uz prakticiranje desetine je jednostavan. Ako se Isusove riječi u pogledu desetine shvate kao zapovijed koju kršćani danas trebaju vršiti, onda bi se prakticiranje davanja desetine trebalo vršiti onako kako je to napisano u Starome zavjetu. Na kraju krajeva, Isus takvo davanje desetine jedino i poznaje, i podržava u Mateju i Luki. Odakle ikome pravo da promijeni formu i sadržaj desetine? No budući da Isus ne daje pozitivan nalog svojim učenicima vezano uz desetinu, stvari je potrebno drukčije postaviti. Rješenje koje se zagovara u ovome članku jest da desetina *može* biti jedan od načina prakticiranja načela davanja, no nipošto imperativ čije neprakticiranje donosi osudu i prokletstvo. Imperativ kršćana jest *davanje* – samo to! Ako netko želi uzeti desetinu, onda mora uzeti sve ostalo što ide s time, a ne izdvojiti samo jednu riječ “desetina”, spojiti je s bruto ili neto iznosom plaće, i reći “morate davati 10% svojih mjesečnih prihoda”.

U konačnici, naše razumijevanje desetine ovisi o tome kako shvaćamo naraciju i pojedine dijelove priča. Tako Williams (1992, 99) upozorava da ni slučaj udovice, koja je dala sve što je imala, ni slučaj bogatog mladića kojem Isus kaže da sve proda, ne predstavljaju primjer ili zapovijed njegovim učenicima: “Udovica je primila pohvalu, za razliku od bogataša koji je iz riznice svog obilja dao puno više nego ona, a mladi je bogataš dopustio da mu bogatstvo stane na put vječnoga života. Iako Isus nije zapovjedio svojim učenicima da daju sve, ograničeno davanje zasigurno ima Njegov blagoslov”. Ove riječi, iako dolaze od Isusa i iako su

- 2 Kelly (2007, 221-222) smatra da je ideja “kako bi kršćani kao dionici Novoga saveza, kao polaznu točku, trebali izdvajati 10% svojih prihoda” pogrešna zbog sljedećih razloga: prvo, navedeni stav počiva na argumentu šutnje jer Novi zavjet ne daje nikakvu specifičnu naredbu o davanju desetine; drugo, iako ovo načelo tumačenja zvuči dobro, ono počiva na pogrešnoj pretpostavci. Premda je točno da su novozavjetna načela davanja veća od starozavjetnih, odatle ne slijedi da bi svi kršćani trebali minimalno izdvajati 10%; treće, pogrešna pretpostavka temelji se na shvaćanju da su svi Židovi izdvajali desetinu. Naprotiv, Kelly tvrdi da su desetinu davali samo oni koji su posjedovali zemlju; četvrto, jednom kada je desetina bila dana, osoba je bila slobodna od daljnjih davanja, dok kod kršćana, koji su u mogućnosti davati i više, to ne bi trebao biti slučaj; peto, Novi zavjet zamjenjuje desetinu s mnogim drugim načelima davanja koja se kreću u rang od nule do sto posto. Primjerice, Pavao u 2 Kor 8, 2-3 potiče čak i siromašne da izdvajaju u skladu sa svojim mogućnostima; šesto, Novi zavjet, koji potiče dobrovoljno davanje, nigdje ne precizira iznos koji se treba dati, nego to ostavlja otvorenim.

upućene njegovim učenicima, (Isus se u oba ova slučaja obraća i poučava svoje učenike), pada li ikome napamet tvrditi da se odnose na nas danas? I to je problem naracije. Selektivnim pristupom možemo uzeti jedan primjer i uzdignuti ga na razinu sveopće zapovijedi. Umjesto toga, ispravnije je razmotriti pojedine dijelove teksta u širem povijesno-teološkom kontekstu i na temelju toga donijeti zaključke.

Razmatranje desetine završavam riječima Stuarta Murraya (2011, 5) koji lucidno sažima problematiku vezanu uz nauk o desetini:

U širenju prakse davanja desetine od tradicionalnijih crkava prema slobodnim crkvama, gotovo da u cijelosti nedostaje pažljivo proučavanje povijesti davanja desetine, promišljanje o konstantnim pritužbama o nepravdnosti sistema desetine unutar te povijesti, i bilo kakvo kritičko uključivanje u povijest pokušaja tumačenja biblijskih i teoloških osnova na kojima praksa desetine navodno počiva.

Davanje u Novome zavjetu

Govoriti o davanju u Novome zavjetu stavlja nas pred jedan poveći izazov: Novi zavjet ne donosi sustavno učenje o temi davanja, već se ono nalazi po raznim dijelovima Novoga zavjeta. Sustavno prikazati što Novi zavjet govori o davanju prelazi okvire ovog članka, ali je barem moguće navesti ključna mjesta u evanđeljima i poslanicama koja govore o davanju i istaknuti njihove karakteristike te posebnosti. Prvo ćemo se pozabaviti evanđeljima, a onda Djelima i poslanicama.

Evandjelja

Prvi tekst koji govori o davanju nalazi se u Matejevu evanđelju 5, 42: "Tko te moli, podaj mu; a tko hoće da mu pozajmiš, ne odbij ga!" Ako se ovaj tekst uzme doslovno, onda bi kršćani trebali davati bilo kada i bilo kome jer Isus kaže prilično neodređeno "tko te moli... tko hoće". Međutim, neki ovaj tekst razumijevaju kao hiperbolu, ističući da Isus ne potiče na bezuvjetno davanje svega što netko ima, već davanje dijela onoga što netko ima svakome tko traži. Ovaj redak dio je cjeline 5, 38-42, gdje se Isus osvrće na starozavjetni *lex talionis* – zakon odmazde koji je služio kao norma za sudske presude, a prema kojem bi kazna odgovarala šteti koju je krivac nanio žrtvi: oko za oko, zub za zub. Neupitno, ovaj odlomak bavi se pitanjem pravednosti i odnosa prema onome tko čini zlo ("zlotvor", "tko te tuži", "prisili"). Prema Croteau (2005, 243), Isus ovdje prije svega govori kako bi njegovi učenici trebali pozajmljivati novac bez kamata onima koji ih traže, i

ovakva ideja za Židove nije bila nešto novo. No Isus ide korak dalje jer zagovara stav milosrđa prema zlotvorima, a ne traženja pravde. No Walter Wink (1992, 206) nudi drukčiji pogled na ovaj tekst. Umjesto stava da se Isusovi učenici uopće ne opiru zlu, Isus nudi alternativu: aktivno nenasilno opiranje. Wink polazi od perspektive da se Isus ovdje obraća ljudima koji su obespravljani i potlačeni postojećim sistemom. Takvi ljudi sačinjavaju njegovu publiku. Aktivan otpor donio bi katastrofalne posljedice, stoga Isus nudi način kojim ljudi mogu zadržati svoje dostojanstvo unatoč lošim okolnostima. Tumačeći Mt 5, 42, Wink kaže:

Ovakvo radikalno dijeljenje bilo bi nužno ako se želi obnoviti istinsko zajedništvo. Izazivanje sila o kojima Isus govori neminovno bi dovelo do ekonomskih sankcija i fizičkog kažnjavanja pojedinaca. Pojedinci bi trebali ekonomsku potporu; Matejeva izjava: „Tko te traži (*aitounti* – ne znači nužno *moli*), podaj mu“, može se odnositi na međusobno uzdržavanje. Promjenjiva kamata i porezima izolirani seljaci, padali bi jedan po jedan. To je bila uobičajena taktika carske strategije „podijeli pa vladaj“. Isusovo rješenje nije bilo ni utopijsko ni apokaliptičko. Ono je bilo izraz realnosti. Ništa drugo ne bi moglo zaustaviti i preokrenuti ekonomsko propadanje židovskih seljaka osim totalne suspenzije lihvarstva i duga te obnove ekonomske jednakosti kroz izravnu potporu, obrazac koji je bio doista primijenjen u najranijoj kršćanskoj zajednici u Djelima apostolskim.

I dok se tekst u Mateju nalazi u sudskome ili legalnom kontekstu, sličan tekst nalazi se u Luki 6, 38: „Dajte, pa će vam se davati: dobra, zbijena, stresena i preobilna mjera iskrenut će vam se u skut, jer će vam se mjeriti mjerom kojom mjerite“. No ovdje kontekst nije legalni, već se izjava nalazi u kontekstu rasprave o ljubavi prema neprijateljima (r. 35). Isus govori kako će osoba primiti ono što i sama daje („suditi... suđeni“, „osuđujte... osuđeni“, „oprašajte... bit će vam oprošteno“), a jedna od tih stvari koje se vraćaju jest i davanje. Osoba koja daje i sama će primiti.

Matej 6, 2-4 bavi se pitanjem kako vršiti „svoju pravednost“, a prvo pitanje kojim se Isus bavi jest davanje milostinje. Zanimljivo je kako je ovdje pravednost nešto što se vrši, odnosno živi, a dio te pravednosti jest i davanje milostinje. Isus se primarno bavi pitanjem licemjerstva, „davanja tako da te svi vide“, što nužno ne znači da bi svako davanje milostinje trebalo biti u tajnosti.

Mt 25, 31-46 nudi sliku Posljednjeg suda, na kojem će djela koja su ljudi učinili odrediti njihovu vječnu sudbinu. Ne ulazeći sada u tematiku hoće li kršćani biti suđeni ili ne te pitanje uloge djela u spasenju, Isus kaže da u život ulaze oni koji su činili dobra djela: nahranili gladne, napojili žedne, primili putnike, odjenuli one koji su bili goli itd. Isus ističe kako ono što su učinili „jednom od ovih najmanjih“ učinili su njemu, i time poistovjećuje sebe s njima. Zanimljivo je kako u 46. retku one koji su činili dobro Isus naziva „pravednicima“, i to je još jedno

od mjesta u Mateju³ gdje se koncept pravednosti vezuje uz vršenje, a ne uz tzv. pripisanu pravednost (*imputed righteousness*).

U evanđeljima postoje još dvije grupe tekstova koje se bave davanjem: jedna se bavi pitanjem odricanja svega za Isusa, a druga pitanjem uzdržavanja radnika. Tekstovi kao što su Matej 19, 16-21 (paralela Mk 10, 17-22; Lk 18, 18-23) i Luka 21, 1-4 kazuju o stopostotnom davanju. U prvome slučaju riječ je o ostavljanju svega radi nasljedovanja Isusa, a u drugom slučaju o udovici koja je dala sav novac koji je imala za uzdržavanje u hram, kao dar. Iako Isus govori pohvalno o udovičinu daru te u pojedinim slučajevima od pojedinaca zahtijeva da proda sve što posjeduju, ne možemo reći da to predstavlja standard svim vjernicima. Zanimljivo je da se u sva tri slučaja, koja govore o mladom bogatašu, pojavljuju i apostoli od kojih Petar u ime svih izjavljuje “Evo mi smo ostavili sve svoje i pošli za tobom” (Lk 18, 28). Iako nisu *prodali* sve što imaju, oni su privremeno *ostavili* (odrekli) sve što imaju radi Isusa, što se slaže s Isusovim riječima u Luki 14, 33: “Tako, dakle, tko se god između vas ne odreče svega svoga imanja, ne može biti moj učenik”. No zanimljiv tekst je Luka 12, 33, gdje Isus izravno kaže svojim učenicima (12, 22): “Prodajte svoje imanje i to dajte kao milostinju”. Ovo se čini kao općenita zapovijed jer nije povezana ni sa jednom konkretnom osobom, kao primjerice, u slučaju bogatog mladića koji je bio vezan uz svoje imanje. Druga grupa tekstova bavi se problematikom uzdržavanja radnika. U Luki 8, 1-3 čitamo kako su Isusa i apostole uzdržavale neke žene, a u Mateju 10, 1-15 i Luki 9, 1-6 i 10, 1-8 (Lk 22, 35-38) Isus šalje svoje učenike u misiju i zapovijeda im da ne nose ništa jer radnik zaslužuje svoju plaću i uzdržavanje. Doslovno, učenici su za svoj rad od drugih ljudi trebali dobiti smještaj, hranu, odjeću, obuću i novac.

Djela apostolska

Luka nam na početku Djela nudi prikaz Jeruzalemske crkve, koja je vrlo praktično primijenila i prakticirala Isusovo učenje o odricanju i dijeljenju dobara s potrebitima. Tekstovi poput 2, 45; 4, 32-35 te 4, 36-5,3 zorno to pokazuju. Djela 2, 44 govore da im je “sve bilo zajedničko”, no odmah nakon toga u 2, 45 Luka dodatno objašnjava prethodni redak, pokazujući da se pod tim misli da bi pojedinci prodavali svoja pokretna i nepokretna dobra i dijelili svakom prema njegovoj potrebi. J. B. Polhill (1995, 120-121), ističe kako se u ovim redcima nazire kombinacija dvaju modela zajedništva. Jedan je grčki model, prema kojem je sve zajedničko i jednako se dijeli, i to se nekako reflektira u 2, 44. No 2, 45 govori nam da prvi kršćani u Jeruzalemu nisu prihvatili model “vlasništva zajednice”, već su

³ Mt 5, 20; 6, 1; 7, 21.

practicirali prodavanje dobara kad bi se za to ukazala potreba (dakle, s vremena na vrijeme), što je u skladu sa starozavjetnim učenjem o jednakosti i dijeljenju dobara s onima koji nemaju.

Ako je ovo točno, znači da vjernici nisu sve prodavali i novac nosili u nekakav zajednički fond. John Stott (1994, 84) primjećuje kako redak 2, 46 govori da su se okupljali po kućama, što znači da nisu svi odmah sve prodali. Isto se može opaziti na primjeru Barnabe te Ananije i Safire. Barnaba je prodao njivu te je stavio novac pred noge apostolima. Njivu su također prodali i Ananija i Safira, s razlikom da su dio novca stavili pred apostole, a dio zadržali za sebe, pretvarajući se i lažući da je to sav iznos koji su dobili od prodaje. Petrova izjava u 5, 4: “Zar ne bi, da je ostalo neprodano, tvoje ostalo? I pošto je prodano, zar nisi mogao raspolagati novcem?” govori nam da se ovdje nije radilo ni o kakvoj prisili, ni o kakvom zajedničkom vlasništvu, nego o slobodnom dijeljenju vlastite imovine s drugim vjernicima (Polhill 1995, 151).

U 20, 33-35 nalazimo i opis Pavlova djelovanja prema kojem on za svoj rad u Efezu nije poželio ni od koga zlata, srebra i odijela, već je svojim rukama zaradio za svoje i potrebe svojih suradnika. Ovo odudara od slike u evanđeljima, gdje Isus kaže kako radnik ne treba nositi ništa, već će njegove potrebe ispuniti drugi vjernici. Nadalje, Pavao nastavlja tradiciju Jeruzalemske crkve u brizi za siromahe, dijeleći s potrebitima ono što ima.

Poslanice

Četiri glavna odlomka u Pavlovim poslanicama, koja se bave davanjem, jesu 1 Kor 9, 1-23; 16, 1-4; 2 Kor 8-9 i Fil 4, 15-20, no također 2 Kor 11, 7-9, Gal 2, 10; 6, 6 i 1 Tim 5-6 donose neka načela davanja. Od ostalih novozavjetnih poslanica, Jakovljeva nam poslanica pruža zanimljiv pogled na davanje i dijeljenje.

U 1 Kor 9, 1-23 Pavao se bavi pitanjem prava crkvenih radnika na uzdržavanje, poučavajući Korinćane da onaj koji naviješta evanđelje od njega mora i živjeti te da ima pravo na financijsku potporu. Iako Pavao to pravo nije koristio u Korintu, ne znači da on ili netko drugi nema pravo na to. Pavlov izbor bio je ne poslužiti se tim pravom. Iako ovdje možemo zaključiti da bi bio problem ako bi se Pavao poslužio tim pravom, sasvim suprotna slika pojavljuje se u 2 Kor 11, 7-9, gdje Pavlov besplatni rad predstavlja problem. Vjerojatno je tu riječ o tome da je Korintska crkva, ili pojedinci u njoj, vrednovali kvalitetu Pavlova rada prema novcu koji bi trebao primati, a kako on nije primao ništa, njegovo se propovijedanje činilo bezvrijednim (11, 5-6) u usporedbi s drugima koji su za svoj rad dobivali novac od Korinćana (11, 20). No ovdje Pavao ujedno otkriva da je za njegova rada u Korintu primao pomoć drugih crkava te, kada je zapao u teškoće, pomogli su mu drugi, a ne Korinćani (11, 8-9).

U Fil 4, 15-20 također vidimo obrazac prema kojem je Pavao za svoj rad izvan Filipa dobivao novac od Filipljana. Posebice spominje svoj rad u Solunu te da su mu tijekom tamošnjeg boravka dva puta poslali pomoć. Jednako kao i u Korintu, Pavao nije htio biti na teret lokalnoj crkvi. Croteau (2005, 253-255) ističe nekoliko detalja koji proizlaze iz ovog teksta. Prvo, njihova potpora Pavlu proizlazi iz bliskog odnosa koji su imali s njim; drugo, njihovo davanje bilo je povezano s evanđeljem; treće, oni su bili jedina crkva koja je sudjelovala u takvom odnosu s Pavlom; i konačno, pomoć koju su poslali Pavlu ispunila je ili olakšala njegovu potrebu. Na temelju ovoga možemo zaključiti da je crkva u Filipima doznala za njegovu potrebu i dva puta mu priskočila u pomoć, što samo po sebi predstavlja nekakav obrazac djelovanja: kada kršćani uvide neku potrebu (posebno ako je riječ o crkvenom službeniku), trebali bi nastojati u skladu sa svojim mogućnostima ispuniti tu potrebu. Pavlova izjava o namirenju (4, 18) ukazuje na to da Filipljani nemaju prema njemu obvezu davanja. Njihovo je davanje bio čin dobre volje te su dali koliko su odlučili u svojim srcima, a ne neki zadani iznos. No ono što su poslali namirilo je Pavlove potrebe i više nego dovoljno, što pak govori o veličnosti njihova dara.

Sljedeća dva navoda bave se tematikom brige za druge. U 1 Kor 16, 1-4 Pavao posvećuje pažnju sakupljanju pomoći za Jeruzalemsku crkvu. U tekstu nema govora o desetini, već Pavao iznosi neka načela sakupljanja pomoći koje primjenjuje, ne samo u Korintu nego i u drugim crkvama. Prvo, Pavao nalaže da se pomoć sakuplja svakog prvog dana u tjednu. Je li to zato što je tada bilo lakše izdvajati manje iznose, ili postoje neki drugi razlozi, nije važno. Važno je da Pavao ovdje nalaže *redovno* sakupljanje pomoći. Drugo, Pavao očekuje da *svatko* sudjeluje u tome, bez obzira na iznos kojim sudjeluje. I treće, Pavao nalaže da *svatko* daje prema onome što može uštedjeti. Dakle, nije riječ o nekom fiksnom *iznosu* ili *postotku*, već o iznosu koji netko *može* uštedjeti.

U 2 Kor 8-9 Pavao ponovno govori o sakupljanju pomoći za Jeruzalemsku crkvu i također iznosi neka načela davanja. Prije svega, na priliku Makedonske crkve da pomogne Jeruzalemskoj crkvi Pavao gleda kao na milost. Posebice zato što se ta crkva očito nalazila u potrebi jer on kaže da je njihova bogata darežljivost proizašla iz njihova siromaštva. Ovdje opažamo da oni nisu davali zato što su morali, već zato što su htjeli davati. U skladu s tim, ne samo što su darivali u skladu sa svojim mogućnostima (načelo koje Pavao nalaže u 1 Kor 16, 2) već i više od toga. A takav žar za pomoć drugima proizlazi prije svega iz činjenice da su se tamošnji kršćani predali Bogu, i iz tog njihova predanja Bogu proizašla je darežljivost. Možemo li onda reći da je ovo prava mjera kršćanskog davanja? Kada su vjernici uistinu predani Bogu i njegovim planovima, tada će to rezultirati požrtvovnim davanjem u kojem neće biti prisile, gorčine i osude. Zanimljivo je da ovdje Pavao spominje načelo *jednakosti*, pozivajući se na starozavjetni primjer

sakupljanja mane iz Knjige Izlaska 16, 18, gdje bi netko skupio manje, netko više, ali bi na kraju svi bili namireni. Opravdano je stoga zaključiti da u Božjoj ekonomiji bogatstvo jednoga služi da se namiri nedostatak drugoga te se na taj način ostvaruje jednakost. Pavao nadalje govori kako davanje mora biti prema mogućnostima tako da nečije davanje ne rezultira zapadanjem u nevolju (8, 13). I konačno, *iznos* koji će netko dati u skladu s mogućnostima mora doći iz vesela srca i vlastite odluke (9, 7) jer takvo je davanje Bogu ugodno.⁴ Ono što je zanimljivo da Pavao niti ovdje niti u 1 Kor 16 ne uvodi načelo desetine, iako bi to mogao učiniti, no tada bi poništio dobar dio onoga što je rekao o davanju. Primjerice, redak 2 Kor 9, 7 nemoguće je primijeniti ako se desetina uvede kao standard davanja.

Od ostalih zanimljivih dijelova Pavlovih poslanica, koje govore o davanju, valja istaknuti Gal 2, 10; 6, 6 i 1 Tim 5-6. U Gal 2, 10 Pavao navodi kao svoju trajnu obvezu i dio svoje službe pružanje pomoći siromasima, a u 6, 6 nalaže da onaj koji se poučava (*katakumen*) dijeli svoja dobra⁵ s učiteljem (*katehetom*). U 1 Tim 5-6, Pavao se dotiče triju stvari: odgovornosti crkve i obitelji za udovice (5, 3-16), za financijsku skrb o starješinama (5, 17-18),⁶ te odgovornost bogatijih vjernika da dijele ono što imaju s drugima (6, 17-19).

Jakovljeva poslanica posebno je zanimljiva vezano uz temu davanja jer se cijela poslanica vrti oko međusobnih odnosa u lokalnoj crkvi. Ovdje je riječ o zajednici u kojoj su neki bogati, a neki siromašni, a izgleda da se oni koji su siromašni također žele obogatiti. U tom kontekstu pojavljuju se razna trvenja između crkvenih članova. Ne ulazeći sada u analizu poslanice, dovoljno je istaknuti kako Jakov u 1, 27 definira bogoštovlje kao "pohađanje sirotih i udovica u njihovoj nevolji", što neminovno uključuje financijsku skrb, u 2, 1-13 bavi se tematikom pristranosti prema bogatašima koji pohađaju njihova bogoslužja. U 2, 14-16 navodi primjer vjere bez djela, koristeći primjer vjernika koji su goli i bez hrane, ali umjesto da im se pomogne, njih se "blagoslivlja" i otpušta praznih ruku. Proma-

- 4 Köstenberger i Croteau (2006, 252) primjećuju sljedeće: Korinćani nisu bili obvezni davati taj prilog; dobrovoljno su u njemu sudjelovali. I nisu trebali izdvajati propisani iznos, već onoliko koliko bi sami odlučili. U biti, riječi „neka da“ ili „neka dade“ morale su biti stavljene u prijevod. Odsutnost tih riječi u grčkom ublažuje Pavlovu izjavu. Ako je određeni iznos već unaprijed propisan, to bi poništilo učenje da pojedinac može dati „kako je srcem odlučio“.
- 5 „Iako se izraz ‘sva svoja dobra’ može odnositi na nešto više od samog novca, on ima veze s financijskom potporom. Drugo je shvaćanje kako se to odnosi na jeruzalemsku kolektu, no ta je hipoteza pobijena. Prema tomu, ovdje imamo vrlo rano svjedočanstvo o tome kako učitelji trebaju biti plaćeni za svoju službu“ (Köstenberger & Croteau 2006, 252).
- 6 Izraz “dvostruka čast” (*diplēs timēs*) neki shvaćaju kao “dvostruka/dupla plaća” budući da riječ *time* može označavati “čast”, “cijenu” ili “plaću”. Crkva zasigurno ima financijsku odgovornost prema starješinama, što je vidljivo iz 5, 18, gdje Pavao navodi starozavjetni citat (Pnz 25, 4) kao potvrdu za ono što govori, što znači da dio davanja “časti” obuhvaća i plaću. No vjerojatnije je da se ovim izrazom označava i nalaže “dvostruku čast” starješinama.

trajući poslanicu u kontekstu napetosti između bogatih i siromašnih vjernika, svi ostali dijelovi poslanice, koji se bave naizgled drugim nepovezanim temama (kušnja, mudrost, jezik itd.), dobivaju svoju poveznicu. Jer, nije teško zamisliti da takva situacija sama po sebi za tamošnje vjernike predstavlja kušnju te izvlači na površinu svaku vrst zloće mišlju, djelom i jezikom.

Zaključak o davanju u Novome zavjetu

Kao što smo vidjeli, Novi zavjet ne nudi sustavno učenje o temi davanja (kao ni o bilo kojoj drugoj temi), već nudi različite dijelove, perspektive, obrasce i primjere davanja koji u nekoj mjeri odgovaraju starozavjetnim načelima davanja, ali se također razlikuju. Ovdje se nismo doticali ključnoga teološkog okvira za ovu temu, a to je odnos između Staroga i Novoga saveza, i činjenice da se neke teme u Starome zavjetu definiraju i shvaćaju drukčije nego u Novome zavjetu.⁷ No i ovakvim pristupom uspjeli smo pokazati osnovne obrise davanja u Novome zavjetu.

Novi zavjet jasno nalaže da kršćani imaju *obvezu* davanja i oko toga ne može biti nikakve rasprave. Nadalje, *svi* kršćani imaju obvezu davanja, a posebice oni bogatiji jer, kao što smo rekli, čini se da oni koji imaju viška, imaju taj višak zato da nadoknade manjak onima koji nemaju. U Djelima smo vidjeli da su bogatiji kršćani čak i prodavali svoju imovinu te dijelili onima koji su bili u potrebi. Davanje potrebitima prakticira se u kontekstu lokalne crkve, ali i od crkve crkvi (primjer sakupljanja pomoći za Jeruzalemsku crkvu). To pak predmnijeva da će među kršćanima biti i onih koji su siromašni i u potrebi. Shodno tomu, siromašni vjernici imaju pravo na skrb, ali i mogu, unatoč svome siromaštvu, davati drugima (2 Kor 8, 2). Vidimo da ovdje nema prisile niti se od siromašnih vjernika zahtijeva određen iznos, nego je sve prepušteno pojedincu i njegovoj savjesti. S druge strane, bogatiji vjernici imaju obvezu davanja, ali u Novom se zavjetu nigdje ne navodi specifičan iznos ili postotak koji trebaju davati. Zanimljivo je da Novi zavjet nigdje ne raspravlja o tome zašto je netko siromašan niti nudi neka površna pojašnjenja poput "netko je siromašan zato što nema vjere, sagriješio je, udaren je prokletstvom" itd. Jedino mjesto koje se donekle bavi ovom temom jest 2 Solunjanima 3, 10, u kojoj Pavao zabranjuje pomoć onim vjericima koji ne žele raditi. Čini se da bi takve neuredne vjernike trebalo prepustiti njihovu siromaštvu.

Novi zavjet ne nudi jednoobrazni model iznosa i postotka koliko netko treba

7 Primjerice, Croteau (2005, 201-240) u svojoj disertaciji objašnjava na koji je način u Novome zavjetu ispunjena levitska (i u sklopu toga pojašnjava teološke koncepte svećenstva, baštine i hrama), festivalska i desetina milosrđa.

dati, već postoji značajna fleksibilnost u tome pogledu. Posebice je u evanđeljima očito kako se očekivanja kreću od “prodaj sve” do “ostavi sve”, u Djelima su pojedinci prodavali svoja pokretna i nepokretna dobra (svoj višak), no i dalje su imali svoju imovinu, a u poslanicama vidimo da ne postoji određeni iznos i postotak davanja.

Apostol Pavao dobar je primjer fleksibilnosti vezane uz davanje jer u svojoj službi prakticira i utjelovljuje nekoliko modela. S jedne strane, zagovara dužnost lokalne crkve u financijskom podupiranju svojih starješina i crkvenih djelatnika, ali kad počinje crkvu u nekom gradu, ponekad za svoje potrebe provida vlastitim rukama, a ponekad prima pomoć od drugih lokalnih crkava. Samim time odudara od modela koji Isus postavlja u evanđeljima da radnici, kada dođu u neko mjesto, trebaju dobivati sve što im je potrebno od onih koji prihvate poruku evanđelja u tome mjestu.

I konačno, i možda najvažnije, davanje je uvijek usmjereno na ljude (*people oriented*). Bilo da je riječ o starješinama, udovicama, siromašnim vjernicima ili grupi vjernika, davanje nije usmjereno na crkvenu zgradu, neki program ili službu, nego na ljude. To što Novi zavjet ne spominje crkvenu zgradu, program ili službu, ne znači da je pogrešno izdvajati za te stvari, ali znakovito je da je u središtu davanja čovjek i njegove potrebe, a ne toliko davanje novca u svrhu financiranja nekog programa ili neke organizacije.⁸ Budući da evanđeoski kršćani “crkvu” shvaćaju kao *zajednicu osoba* koje je Bog pozvao, davanje novca u crkvu nužno ne mora biti davanje u crkvenu blagajnu, iako je to najčešće tako, jer se iz crkvene blagajne financiraju ostale potrebe zajednice. I to je u redu. No, ako netko da novac nekoj osobi iz te zajednice, to je jednako tako davanje novca “u crkvu”. U konačnici, ako bismo kao smjernicu uzeli praksu davanja desetine u Starom zavjetu, ona se koristila za uzdržavanje levita i svećenstva, ali i potrebitih te na vlastite bogoštovne potrebe. U svakom slučaju, definiciju crkve kao zajednice osoba potrebno je uvijek slijediti, čak i kada je riječ o financijama, a ne samo kad nam to odgovara.

Zaključak

Osnovna teza ovih dvaju članaka bila je kako je desetina specifična zapovijed za Izrael, s određenom formom i sadržajem, te pripadajućom vjerskom i društvenom funkcijom. Kao takva, imala je svoje mjesto u cjelokupnom sustavu Saveza

8 Nažalost, pojavom “crkvenih zgrada i crkvenih prostora” dolazi i sljedeći izazov: gomilanje “brojeva” na jednoj adresi neminovno dovodi do gomilanja struktura i službi u kontekstu lokalne crkve te opasnosti da crkva prestane biti organizam s naglaskom na čovjeku, i postane organizacija gdje pojedinac može vrlo lako postati kotačić (čitaj, izvor financija) u njezinoj službi.

i Zakona, na kojima je bio utemeljen odnos Izraelaca s Jahvom. U prvome dijelu ovog članka istražili smo i definirali formu i sadržaj desetine u razdoblju prije Mojsijeva zakona, a u drugome smo dijelu istražili učenje Novoga zavjeta o desetini i davanju. Rezultati su pokazali da, iako Novi zavjet vrlo jasno govori o kršćanskoj obvezi davanja, novozavjetna mjesta, koja govore o desetini, ne mogu se uzeti kao temelj za tvrdnju da kršćani danas trebaju davati desetinu. Nadalje, kada Novi zavjet govori o davanju, ne spominje desetinu eksplicitno niti implicitno. Zaključak koji se nameće jest da kršćani imaju obvezu davanja, a desetina može biti samo jedan od načina prakticiranja davanja, no nikako zapovijed. Štoviše, u usporedbi sa Starim zavjetom, Novi zavjet postavlja još viši i veći standard davanja.

No koji su mogući razlozi zašto bi netko zagovarao davanje desetine za novozavjetne vjernike? Prvi je mogući razlog *savezna teologija* (*covenant theology*). Naime, zastupnici savezne teologije desetinu smatraju dijelom moralnog zakona. Naime, Mojsijev zakon dijeli se na moralni, civilni i ceremonijalni zakon. Ceremonijalni zakon ispunjen je u Kristu, civilni može služiti kao smjernica za nas danas, ali nije obvezatan, ali moralni dio Zakona nastavlja se i danas jer odražava Božji karakter. Shodno tomu, i desetina je danas obvezujuća. Drugi razlog može biti *tradicionalizam*. Desetina može biti prisutna u nekoj crkvenoj tradiciji i samim time kao nešto što je prisutno manje ili više vremena, dobiva na važnosti i težini. Stoga je normalno i podrazumijeva se da, ako je netko kršćanin, da izdvaja desetinu. Treći mogući razlog može biti *pragmatizam*. Jednostavnije je i lakše reći ljudima da trebaju davati određeni iznos nego poučavati što uistinu Novi zavjet uči o davanju. To uzima više vremena, kompliciranije je, i uvijek je moguće imati strah da će učenje u kojem se kaže “u redu, ljudi, niste dužni davati desetinu”, dovesti do manjeg davanja (Köstenberger & Croteau 2006, 242-243).

Novi zavjet uči da svi vjernici trebaju davati nešto, ali ne postoji univerzalna mjera koliko to iznosi i koji je postotak davanja. Svaki vjernik u svome životu mora vidjeti i procijeniti što, kako, kada i koliko može davati. Budući da ne postoji zadani iznos i količina, kršćani koji ne daju deset posto svojih prihoda ne griješe protiv Boga. Štoviše, nekima koji su u potrebi, davanje tolikog iznosa može donijeti samo još veće probleme. No zato postoje oni koji imaju više i koji mogu nadomjestiti manjak davanja ostalih.

Što se tiče situacije među hrvatskim evanđeoskim kršćanima, mi, kao i većina kršćana na Zapadu, živimo u kulturi individualnosti, gdje svatko gleda sebe i živi za sebe. U takvom okružju uočavanje potreba drugih i njihovo ispunjavanje predstavlja golemi izazov jer “ako nemaš, to je tvoj problem”. Htjeli mi to priznati ili ne, sa sobom u svoje crkve unosimo možda samo dašak ili pak vjetrove kulture u kojoj živimo, i nemamo uvijek osjećaj da smo *svi* (kršćani) dio jedne zajednice. I stoga je važnije možda ne samo davati novac u crkvenu blagajnu nego

uočavati konkretne potrebe drugih vjernika oko sebe i poduzeti nešto svezi toga. Naše davanje – količina novca i postotak – trebao bi proizlaziti iz našeg predanja Bogu. Štoviše, prema našem se davanju može vrlo lako vidjeti koliko smo predani Bogu.

Također, postavlja se pitanje dostatnog plaćanja pastira i crkvenih radnika. Vjerojatno postoje pastori koji imaju dobar standard i dobra primanja, ali i oni koji žive na granici siromaštva. Ne ulazeći dublje u ovu problematiku, potrebno je istaknuti da ljudi koji se odvažavaju na službu i rad u crkvi trebaju za to biti i primjereno plaćeni. Oni se u manjoj ili većoj mjeri žrtvuju za evanđelje, ali ta žrtva ne bi trebala podrazumijevati kontinuirani život na “minimalcu” ako postoji mogućnost da se nekome pruži nešto više.

Usko vezano s ovim, pitanje je i financijske pomoći koje crkve reformacijske baštine primaju izvana. Naime, kada je ta pomoć uistinu pomoć, a kada ona postaje teret i nešto kontraproduktivno? Ta pomoć dolazi u obliku ljudstva, odnosno stranih misionara od kojih neki žive prilično dobro, a neki skromno. Poseban problem su oni misionari koji svojim standardom odstupaju od standarda prosječnoga građanina Hrvatske, što kao posljedicu ima odbojnost vjernika prema njima i slanje krive poruke kako je poanta kršćanske službe lagodan život na tuđi račun. To automatski utječe da financijsko davanje domaćih vjernika postaje sve manje i slabije. Drugi oblik pomoći je pomoć u novcu, kada primjerice neka crkva sa Zapada šalje nekom službeniku, ili crkvi u Hrvatskoj, novčanu pomoć koja im omogućuje život i rad.⁹ Problem je da se zbog takve sheme u domaćih vjernika vrlo lako može razviti mentalitet “gotovanstva” i stava da se za ispunjavanje potreba treba okrenuti strancima. Takav stav također dovodi do smanjenog davanja jer vjernici ne vide ni potrebu davanja ni svrhu davanja kad će netko drugi ionako to dati umjesto njih. Tako se odgajaju naraštaji vjernika koji nemaju ili neće imati naviku davanja.

9 Zanimljivo bi bilo istražiti koje sve strane crkve, pojedinci ili organizacije podupiru rad pojedinih pastora, crkava i denominacija u Hrvatskoj te proučiti poveznicu između izvora novca i nauke koja se promovira. Nesumnjivo je da postoji bliska poveznica između nauke i novca koji stoji iza promoviranja određenih nauka i doktrina te se postavlja pitanje promoviraju li pojedinci u Hrvatskoj određene nauke zato što u njih stvarno vjeruju, ili zato što im o tomu ovisi egzistencija? Osobno sam bio svjedokom slučajeva gdje bi pojedinci ostajali bez financijske potpore ako bi počeli naučavati drukčiju nauku od one koja se naučava tamo odakle dolazi novac. Problem je dvostruk: je li onima koji financiraju rad domaćih ljudi uistinu stalo do dobrobiti domaćih ljudi ili širenja vlastite nauke (agende) te jesu li domaći radnici zapravo najamnici koji moraju promovirati ono što im se nalaže, ili su slobodni vjerovati i prakticirati svoje shvaćanje kršćanstva u skladu sa svojom savješću?

Literatura

- Briscoe, D. S., & Ogilvie, L. J. 1987. *Vol. 1: Genesis: The Preacher's Commentary Series*. Nashville: Thomas Nelson Inc.
- Criswell, W. A., Patterson, P., Clendenen, E. R., Akin, D. L., Chamberlin, M., Patterson, D. K. & Pogue, J. (ur.). 1991. *Believer's Study Bible* (electronic ed.). Nashville: Thomas Nelson Inc.
- Croteau, David A. 2005. "A Biblical and Theological Analysis of Tithing: Toward a Theology of Giving in the New Covenant Era." Doktorska disertacija, *Southeastern Baptist Theological Seminary*, Wake Forest.
- Croteau, David A. 2011. "Introduction." U: David A. Croteau (ur.). *Perspectives on Tithing: Four Views*, str. 1-19. Nashville: B&H Academic.
- Croteau, David A. 2011. "The Post- Tithing View." U: David A. Croteau (ur.). *Perspectives on Tithing: Four Views*, str. 57-83. Nashville: B&H Academic.
- Davis, George B. 1987. "Are Christians Supposed to Tithe?" *Criswell Theological Review* 2/1, str. 85-97.
- Fee, Gordon D. & Stuart, Douglas. 1999. *Kako tumačiti Bibliju*. Osijek: Izvori.
- Gardner, Quency. 2008. *Is the Tithe a New Testament Requirement?* USA: Xulon Press.
- Goldingay, John. 2009. *Old Testament Theology, Volume Three: Israel's Life*. Downers Grove: InterVarsity Press.
- Harlow, Daniel C. 2012. "Early Judaism and Early Christianity." U: John J. Collins & Daniel C. Harlow (ur.). *Early Judaism: A Comprehensive Overview*, str. 391-419. Grand Rapids: Eerdmans.
- Hemphill, Ken & Eklund, Bobby. 2011. "The Foundations of Giving." U: David A. Croteau (ur.). *Perspectives on Tithing: Four Views*, str. 20-44. Nashville: B&H Academic.
- Kelly, Russell Earl 2007. *Should the Church Teach Tithing?* Lincoln: Writers Club Press.
- KJV Bible Commentary*. 1994. (E. E. Hindson & W. M. Kroll, Ed.) (47-48). Nashville: Thomas Nelson.
- Kostenberger, Andreas J., & Croteau, David A. 2006. "Reconstructing a Biblical Model of Giving: a Discussion of Relevant Systematic Issues and New Testament Principles." *Bulletin for Biblical Research* 16/2, str. 237-260.
- MacNaughton, John H. 2000. *More Blessed to Give: Straight Talk on Stewardship*. New York: Church Publishing.
- Matthews, V. H., Chavalas, M. W., & Walton, J. H. 2000. *The IVP Bible Back-*

- ground Commentary: Old Testament* (electronic ed.). Downers Grove: InterVarsity Press.
- Moretsi, L. H. 2004. "An Exegetical Study of Malachi 3:6-12 with Special Reference to Tithing." Magistarska teza, *North West University*, Potchefstroom.
- Murray, Stuart. 2011. *Beyond Tithing*. Eugene: Wipf & Stock Publishers.
- Osborne, Grant. 1991. *The Hermeneutical Spiral*. Downers Grove: InterVarsity Press.
- Pink, Arthur Walkington. 2005. *The Arthur Pink Anthology*. Billingham: Logos Bible Software.
- Polhill, J. B. 1995. *Acts: The New American Commentary*. Nashville: Broadman & Holman Publishers.
- Snoeberger, Mark A. 2000. "The Pre-Mosaic Tithe: Issues and Implications." *Detroit Baptist Seminary Journal* 5:71-95.
- Stott, J. R. W. 1994. *The Message of Acts: The Spirit, the Church & the World. The Bible Speaks Today*. Leicester/Downers Grove: InterVarsity Press.
- Wenham, G. J. 1998. *Genesis 1-15: Word Biblical Commentary*. Dallas: Word, Incorporated.
- Wiersbe, W. W. 1993. *Wiersbe's Expository Outlines on the Old Testament*. Wheaton: Victor Books.
- Williams, J. Rodman. 1992. *Renewal Theology: The Church, the Kingdom and Last Things*. Grand Rapids: Zondervan.
- Wink, Walter. 1992. "Beyond Just War and Pacifism: Jesus' Nonviolent Way." *Review and Expositor*, 89:197-214.

Ervin Budiselić

The Role and Position of Tithing in the Context of Christian Giving – Part Two

Abstract

The article analyzes the Old Testament practice of tithing in the context of the principle of Christian giving. The article first analyzes Old Testament examples of tithing prior to the giving of the Mosaic Law since they are used to support the claim that Christians today should give tithes. Arguments of both sides are

presented and discussed. Second, the article analyzes all places where the New Testament mentions tithing, presenting arguments for and against claims that Christians today should tithe. After that the article discusses all key New Testament places that talk about giving and it is concluded that the New Testament does not support the claim that Christians must tithe. The conclusion of the article is that Christians have a responsibility to give, and tithing can be only one way to practice giving, but by no means a command that we must obey. Moreover, compared with the Old Testament, the New Testament sets an even higher standard of giving.